

Voorwoord

In dit vierde deel van de *ART-History*-reeks leer je over de westerse kunst en cultuur in de negentiende eeuw. Sociale en technologische veranderingen hebben grote invloed op de maatschappij en daardoor ook op de kunst.

De informatie uit je leerboek kun je toepassen bij de vragen van dit vragenblok.

Via de menubalk aan de linkerkant van je scherm kun je door de uitgave navigeren. Door op een afbeelding te klikken, kun je deze vergroten en volledig bekijken. Soms zie je pijltjes naast een afbeelding staan. Daarmee kun je een volgende afbeelding of filmpje bekijken terwijl je op dezelfde pagina blijft. Helemaal onderaan elke pagina kun je naar de vorige of volgende pagina doorklikken.

ART-History
Cultuur van
romantiek en realisme
in de 19e eeuw

Onlinevragenblok

- i* Voorwoord
- 1 1 Inleiding** >
- 2 2 Neoclassicisme >
- 3 3 Romantiek >
- 4 4 Realisme en imp... >
- 5 5 Fin de siècle >

1 Inleiding

Blok 1 Nieuwe idealen

Blok 2 Staatsvorming en nati...

Blok 3 De industriële revolutie

Blok 4 Adel

Blok 5 Het bourgeoisgezin

Nieuwe idealen

nnier, *De salon van Madame Geoffrin in 1755* (1812).

De salon van Madame Geoffrin in 1755 van Anicet is een uitbeelding van een bekende salon in het Parijs van de achttiende eeuw. Je ziet Madame Geoffrin, een Franse aristocratische vrouw, omringd door intellectuelen, kunstenaars en geleerden die zijn versameling. Het schilderij laat de intellectuele en sociale sfeer van de saloncultuur zien, waar de saloncultuur een belangrijke rol speelde in het uitwisselen van ideeën en het stimuleren van debatten.

In de zeventiende eeuw beïnvloedden nieuwe ideeën en filosofische stromingen de maatschappij in Frankrijk (en later in de rest van Europa) diepgaand. Het rationalisme, gebaseerd op de kracht van de rede en het menselijk verstand, wordt een belangrijke pijler van een nieuwe stroming in het denken.

1. Hoe heet deze nieuwe stroming in het denken?

Deze ideeën hebben veel invloed op de ontwikkeling van de standenmaatschappij. In de achttiende eeuw is deze nieuwe manier van denken een van de aanleidingen voor de Franse Revolutie.

2. Rationele ideeën leiden tot een nieuwe benadering van sociale, politieke en religieuze kwesties. Leg dit voor ieder van deze kwesties uit.

3. Geef twee redenen waarom vooral de welgestelde burgers in de achttiende eeuw en niet de arbeiders van deze ideeën profiteren.

VWO

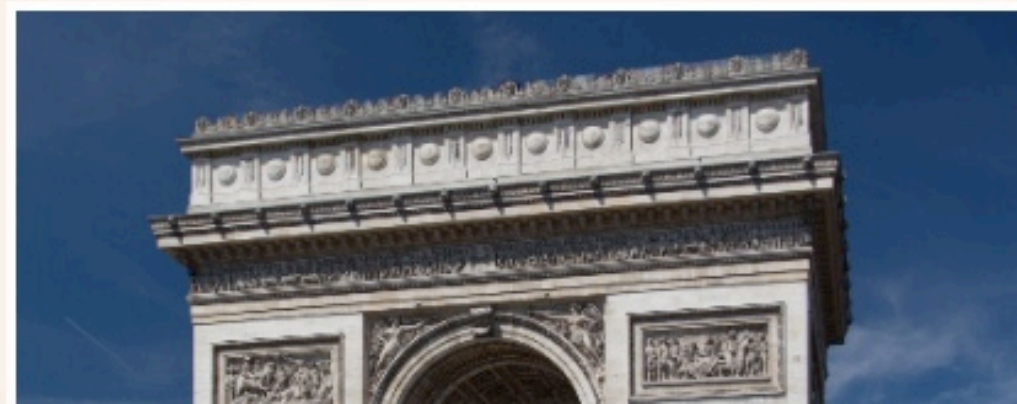
Bekijk de afbeelding en lees de brontekst.

4. In de zeventiende en achttiende eeuw veranderen nieuwe wetenschappelijke inzichten de maatschappij. Op dit schilderij zie je hier een voorbeeld van. Leg dit uit.

Blok 2 Verheven kunst

1 Friedrich von Schinkel, *Alte Museum* (1823-1828).

Bekijk afbeelding 1.

In het verleden legde de aristocratie verzamelingen kunst en curiosa aan. Verlichte vorsten vonden dat hun kunstcollectie voor het publiek toegankelijk moest worden. Ze gaven opdracht musea te bouwen waar de collectie tentoon kon worden gesteld. Het bezoekende publiek moest zich er wel van bewust zijn dat hier iets verhevens te zien viel. Men moest zich losmaken van de beslommeringen van alledag.

1. Hoe wordt dit losmaken in de architectuur van het museum gerealiseerd?

Het respect voor de kunst en wetenschap blijkt ook uit de rest van de vormgeving van het museum.

2. Leg dit uit aan de hand van drie aspecten van de vormgeving.

Bekijk afbeelding 2.

In 1806 gaf Napoleon de opdracht een triomfboog te bouwen naar aanleiding van zijn overwinning bij Austerlitz. De vorm werd ontleend aan de triomfboog van keizer Titus op het Forum Romanum in Rome. Voorheen ging men bij klassieke gebouwen uit van de klassieke Griekse architectuur.

3. Leg uit waarom Napoleon voor een Romeinse triomfboog kiest.

Bekijk afbeelding 3.

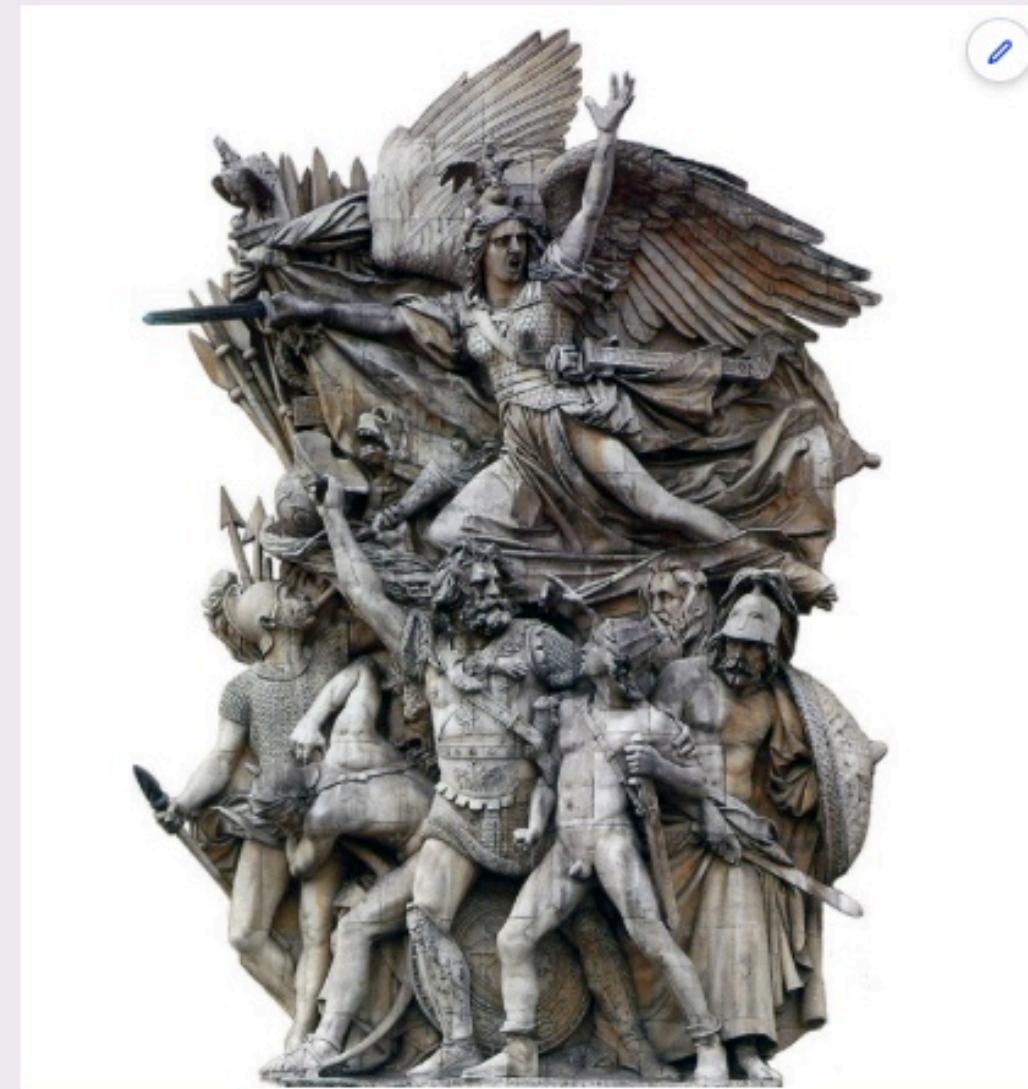
De triomfboog staat op het Place Charles de Gaulle. Voorheen heette dat Place de l'Étoile: sterrenplein. Napoleon III gaf in 1853 Baron Haussmann de opdracht de chaotische binnenstad van Parijs te reorganiseren. Het effect van die reorganisatie zie je op de luchtfoto.

4. Leg uit hoe Haussman rust heeft gecreëerd. Noem twee zaken.

Alle gebouwen aan de boulevards moesten van Haussmann hun

Blok 7 Beeldhouwkunst

1 François Rude, *De uittocht van de vrijwilligers, La Marseillaise* (1792).

Bekijk afbeelding 1.

De voorstelling verwijst naar de klassieken.

1. Noem drie aspecten van de voorstelling die verwijzen naar de klassieken.

De figuren trekken ten strijde om de revolutie te verdedigen.

2. Noem drie zaken waaruit blijkt dat de figuren ten strijde trekken.

De voorstelling is niet realistisch bedoeld maar is vooral een symbool van de strijd.

3. Noem drie zaken waaruit blijkt dat de voorstelling symbolisch is bedoeld.

François Rude koos ervoor om de strijd op symbolische wijze weer te geven conform de opdracht.

4. Geef twee redenen waarom Rude de revolutionaire strijd symbolisch moest weergeven.

Rudes positie als kunstenaar in dienst van de staat plaatste hem buiten de romantiek als kunststroming.

5. Geef een verklaring voor deze stelling vanuit de rol en positie van de kunstenaar in de romantiek.

Toch wordt Rude wel tot de romantiek gerekend.

6. Geef een verklaring daarvoor, aan de hand van het beeld.

Bekijk afbeelding 2.

Dit beeld was bedoeld als reliëf tegen de wand van het theatergebouw. Het stelt de geest van de dans voor, omringd door dansende vrouwen. Het is 4,20 meter hoog. Het beeld heeft ondanks het klassieke uiterlijk romantische kenmerken.

7. Noem er twee

[i](#)[1](#)[2](#)[3](#)[4](#)[5](#)

Blok 10 Verisme

1 Pietro Mascagni, *Cavalleria Rusticana*, fragment uit de verfilming van Franco Zefirelli (1982, oorspr. 1890).

Brontekst

Rond 1890, paasochtend op het eiland Sicilië. Turridu, een voormalig soldaat is de vorige nacht teruggekeerd in zijn geboortedorpje. Hij ontdekt dat zijn voormalige liefde, Lola, inmiddels getrouwd is met Alfio. Teleurgesteld verleidt Turridu het meisje Santuzza met de belofte haar te zullen trouwen. Lola misgunt haar vroegere vriendin dit huwelijk en besluit haar in de val te lokken. Ze begint een buitenechtelijke verhouding met

Bekijk video 1 en lees de brontekst.

Dit is een fragment uit uit *Cavalleria Rusticana* van de componist Pietro Mascagni uit 1890. De opera bestaat uit een enkele akte en is een zogenaamde *opera vera*. Mascagni was een aanhanger van het verisme in de opera.

1. Leg uit wat dat inhoudt.

Opera is een Italiaanse uitvinding, maar van *Cavalleria Rusticana* wordt wel gezegd dat ze meest Italiaanse opera is van allemaal. Deze uitspraak is gebaseerd op het feit dat de handeling in de opera dicht bij het gewone volk staat.

2. Geef daarvan drie voorbeelden.

Ook de plaats en de tijd zijn kenmerkend voor het Italië van die tijd.

3. Leg dit uit aan de hand van twee aspecten.

Mascagni maakte, ongewoon voor die tijd, bewust een eenakter van zijn opera.

4. Leg uit wat het voordeel is van een eenakter.

Mascagni's opera was een enorm succes en wordt gezien als een muzikaal meesterwerk. De vorm en de inhoud van de opera zorgen voor een merkwaardige en tegenstrijdige mix van elementen.

5. Leg dit uit.

Bekijk video 2.

Franco Zefirelli verfilmde de opera in 1982 op Sicilië. Hij wilde daarbij een zo realistisch mogelijk beeld van Mascagni's opera te creëren. Zo heeft iedereen passende kleding en attributen.

6. Noem nog vier zaken uit het fragment waarmee hij dat bereikt

Blok 10 Dood in Venetië

Luchino Visconti, *Death in Venice*, fragment (1971).

Brontekst

In deze verfilming van Thomas Manns novelle, reist de avant-garde componist Gustav von Aschenbach naar een Venetiaanse kustplaats op zoek naar rust. Hij heeft een periode van artistieke en persoonlijke stress achter de rug. De gehuwde componist vindt er echter niet de vrede die hij zoekt. Al snel ontwikkelt hij een verwarrende genegenheid voor de jonge, knappe adolescent Tadzio die daar op vakantie is met zijn familie. De jongen verpersoonlijkt het schoonheidsideaal waar Aschenbach al heel

Bekijk de video en lees de brontekst.

1. Waarom zou Luchino Visconti het beroep van Gustav von Aschenbach hebben veranderd?

Visconti gebruikte Gustav Mahlers adagietto uit zijn vijfde symfonie als filmmuziek.

2. Geef, buiten dat de hoofdpersoon gebaseerd is op Mahler, een muzikale reden waarom Visconti voor het adagietto als filmmuziek koos.

3. Geef aan waarom het adagietto door zijn structuur geschikt is als filmmuziek.

De meeste uitvoeringen van dit adagietto duren rond de negen minuten, maar er zijn ook uitvoeringen van twaalf minuten en meer. Mahler dirigeerde het zelf in iets meer dan zeven minuten.

4. Wat is het effect van het verlengen van de officiële uitvoeringstijd?

De film en het verhaal passen in de sfeer van het fin de siècle, een verwarrende periode waarin vreugde en het goede leven afwisselen met de dreiging van veranderingen die onvermijdelijk komen gaan.

5. Leg dit uit. Noem twee elementen.

De jongen in het verhaal van Thomas Mann en waartoe Von Aschenbach zich aangetrokken voelt, is geen seksueel object voor de componist. Tadzio staat symbool voor iets anders.

6. Leg dit uit.

Freud schreef over het onderbewustzijn waarin liefde en levenslust strijden met dood en geweld. In Manns verhaal is ook sprake van deze strijd.